

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

DIGITALIZATION AS A BASIS FOR IMPROVING THE ORGANIZATIONAL AND LEGAL SUPPORT FOR THE MANAGEMENT OF SOCIAL DEVELOPMENT AT THE LEVEL OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

У розвитку соціальної сфери територіальної громади має переважати принцип соціально-економічного партнерства (держави, територіальних органів управління, соціальних установ, бізнесу, громадських організацій та населення) у процесі виробництва, розподілу та використання соціальних послуг, що забезпечують баланс соціальних та економічних інтересів суб'єктів територіальної громади, а це потребує відповідного унормування. Проведені дослідження з виокремлення проблем місцевого самоврядування в соціальній сфері, а також сучасні умови децентралізації влади дозволили нам визначити цифровізацію як одну з головних стратегій ефективного управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади. На рівні територіальної громади мають активно впроваджуватися цифрові засоби автоматизації проєктування соціальних програм, системи цифрового менеджменту тощо. Важливо вибудувати цифрову взаємодію органів влади, ділової та наукової спільнот, виявити їхні потреби в галузі цифровізації, створити умови для широкого впровадження цифрових технологій, організувати підтримку стартапів суб'єктів малого та середнього підприємства в галузі розроблення та впровадження цифрових технологій через інформаційну й інвестиційну акселерацію. Необхідна якнайшвидше концентрація зусиль територіальної влади щодо здійснення цифровізації управління соціальної галузі. Водночас проведене нами дослідження вказує на те, що в умовах децентралізації цифровізація можлива лише за умови об'єднання зусиль і координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування й інститутів громадянського суспільства, діяльність яких спрямована на розвиток соціальної сфери. У цьому аспекті є необхідність розроблення моделі цифровізації організаційно-правового забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади.

Ключові слова: правове забезпечення, соціальна сфера, територіальна громада, цифровізація, модель.

The development of the social sphere of the territorial community should be dominated by the principle of socio-economic partnership (state, territorial authorities, social institutions, business, public organizations and the population) in the production, distribution and use of social services that balance social and economic interests territorial community, and this requires appropriate standardization. The research on the problems of local self-government in the social sphere, as well as the current conditions of decentralization of power have allowed us to identify digitalization as one of the main strategies for effective management of social development at the local community level. At the level of the territorial community, digital means of automating the design of social programs, digital management systems, etc. should be actively implemented. It is important to build digital interaction between government, business and scientific community, identify their needs in the field of digitalization, create conditions for widespread implementation of digital technologies, organize support for start-ups of small and medium enterprises in the development and implementation of digital technologies through information and investment acceleration. It is necessary to concentrate as soon as possible the efforts of the territorial authorities to digitize the management of the social sector. At the same time, our research indicates that in the context of decentralization, digitalization is possible only if the combined efforts and coordination of executive bodies, local governments and civil society institutions, whose activities are aimed at developing the social sphere. In this aspect, there is a need to develop a model of digitalization of organizational and legal support for the development of the social sphere at the level of the territorial community.

Key words: legal support, social sphere, territorial community, digitalization, model.

УДК 352.07
DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.26.12>

Семеніхіна О.В.

д. пед. наук,
завідувач кафедри інформатики
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

Харченко І.І.

д. пед. наук,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін та українознавства
Сумський національний аграрний
університет

Шисенко І.В.

к. пед. наук,
доцент кафедри математики
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Нині в соціальній сфері наявні численні організаційно-нормативні, фінансові прогалини, які створюють чимало проблем та нівелюють процес децентралізації, отже, не дозволяють формувати ефективну систему управління процесами розвитку соціальної сфери територіальної громади. Уважаємо, що основою кризи в соціальній сфері на рівні територіальної громади є непрофесійне організаційно-правове забезпечення розвитку цієї сфери як органами державної влади, так

і органами місцевого самоврядування, відсторонення територіальної громади від вирішення вищевказаних проблем.

Це спонукає нині управлінців та науковців інтегрувати зусилля для пошуку нових ефективних взаємин у цій сфері та механізмів забезпечення управління розвитком соціальної сфери в сучасних умовах децентралізації [2]. У цьому контексті місцеве самоврядування, яке наближує управління до вирішення нагальних проблем населення, є гарантованим державою правом та реальною здатністю

територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання розвитку соціальної сфери. Тому дослідження проблеми управління розвитком соціальної сфери територіальної громади як базового елементу місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні має невідкладну актуальність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження провідних засад державного управління та місцевого самоврядування зробили роботи науковців (О. Батанов, П. Ворона, В. Журавський, В. Кравченко, Ю. Молодожен, Н. Руда, С. Саханенко й інші), які розробляли теоретико-методологічні та практичні питання функціонування системи місцевого самоврядування й окремих її складників, а також виконавчих та представницьких органів місцевого самоврядування (Ю. Бальцій, О. Лазор, О. Сушинський, О. Чернецька й інші), механізмів взаємин суб'єктів місцевого самоврядування (М. Воронов, Є. Сергієнко, В. Шарий та інші), нормативно-правового забезпечення (Ю. Делі, В. Марущак та інші). Науковці зазначають, що формування високої якості життя територіальної громади за децентралізації влади в Україні й умов для розвитку та реалізації людського потенціалу досягається через ужиття таких заходів, як підтримка традиційних цінностей сім'ї, збереження та примноження місцевої культури, покращення екології, здоров'я людей, розвиток освіти, гарантування високого рівня безпеки населення, розвиток творчого потенціалу людини та безбар'єрного середовища для людей з обмеженими можливостями [1; 2; 4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте наявні дослідження акцентують увагу лише на окремих аспектах проблеми організаційно-правового забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади, нині в Україні нами не виявлено системних досліджень механізмів забезпечення управління розвитком соціальної сфери на базовому рівні місцевого самоврядування в сучасних умовах децентралізації владних повноважень.

Мета статті – представити аналіз шляхів удосконалення організаційно-правового забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. Соціальна інфраструктура, що визначає середовище проживання та середовище розвитку особистості, є основою забезпечення якості життя територіальної громади [2]. В умовах висо-

кого зносу та застарілих технологій, особливо в галузях середовища проживання, без інноваційного заміщення неможливо проводити політику відтворення. У розвитку соціальної сфери територіальної громади має переважати принцип соціально-економічного партнерства (держави, територіальних органів управління, соціальних установ, бізнесу, громадських організацій та населення) [3] у процесі виробництва, розподілу та використання соціальних послуг, що забезпечують баланс соціальних та економічних інтересів суб'єктів територіальної громади, а це потребує відповідного унормування.

Формування високої якості життя територіальної громади й умов для розвитку та реалізації людського потенціалу дозволить забезпечити позитивні зміни й у соціально-економічних показниках. Соціальний розвиток буде заснований на вирішенні таких завдань, як [2; 4]:

- розвиток системи територіальної підтримки сімей, зокрема і стосовно народження та виховання дітей;
- розвиток економічної самостійності сім'ї та створення умов для самостійного виконання нею своєї соціальної функції;
- підвищення цінності сімейного способу життя, збереження духовно-моральних традицій у сімейних стосунках та сімейному вихованні, сприяння в реалізації виховного та культурно-освітнього потенціалу сім'ї;
- розвиток життєохоронної функції сім'ї та створення умов для забезпечення здоров'я її членів;
- збільшення тривалості активного життя, створення умов та формування мотивації ведення здорового життя.

Аналіз медико-демографічної ситуації свідчить про необхідність як розвитку системи профілактичних заходів, пов'язаних із пропагандою здорового харчування та способу життя, так і подальшого розвитку системи охорони здоров'я, спрямованого на підвищення якості діагностики, доступності та якості медичної допомоги на рівні місцевих комунальних закладів охорони здоров'я.

Серед проблем, з якими нині зіткнулася територіальні громади у сфері освіти та науки, виокремимо:

- збереження диспропорції розподілу місць у загальноосвітніх та дошкільних закладах, що характеризується дефіцитом у міських та профіцитом у сільських муніципальних утвореннях;
- недостатність умов (зокрема, інфраструктурних, законодавчих) для розвитку сфери додаткових освітніх послуг, у бюджетних установах також;

- відсутність ефективних програм з індивідуальної роботи з обдарованими й успішними дітьми;

- низький рівень охоплення програмами технічного спрямування додаткової освіти;

- низький рівень взаємодії різнорівневих освітніх закладів один з одним, а також із громадськими організаціями, підприємствами з питань формування та реалізації освітньої політики;

- нестача та старіння педагогічних кадрів;

- відсутність дієвих заходів підтримки інноваційних проєктів;

- відсутність рівного доступу до бюджетного фінансування приватних осіб освітніх організацій, що реалізують програми додаткової освіти дітей.

Основна мета розвитку освіти на рівні територіальних громад – формування комфортного освітнього середовища, спрямованого на виявлення та розвиток потенціалу особистості, формування загальноосвітніх та професійних компетенцій особистості, що забезпечують її конкурентоспроможність на світовому рівні, адаптованих до інноваційних змін сучасної економіки на базі створення єдиної освітньо-виховної платформи із синхронізацією розвитку освітніх установ усіх рівнів.

У дошкільній та загальній освіті на рівні територіальної громади головним завданням є забезпечення 100% доступності для дітей віком до 3-х років дошкільної освіти; упровадження заходів щодо створення місць у дитячих садках та розвитку альтернативних форм надання послуг дошкільної освіти (сімейні групи, групи короткочасного перебування, консультаційні центри тощо); з метою надання якісної освіти для дітей з обмеженими можливостями здоров'я потрібна реалізація адаптованих освітніх програм та створення спеціальних умов, уведення до навчального процесу вузьких спеціалістів, оновлення технологій навчання, формування ресурсних центрів на базі спеціальних (корекційних) загальноосвітніх установ; збільшення охоплення додатковою освітою дітей шляхом створення дитячих технопарків, мобільних кванторіумів, ключових центрів на базі освітніх організацій, що реалізують програми вищої освіти, регіонального центру виявлення та підтримки обдарованих дітей, проведення місцевих заходів, націлених на підвищення мотивації, розкриття та розвиток здібностей і талантів дітей.

Основна мета соціального захисту населення на рівні територіальної громади полягає в підвищенні рівня та якості життя шляхом розвитку та вдосконалення системи заходів соціальної підтримки [3]. Пріоритетні напрями

такі: адресна соціальна підтримка малозабезпечених громадян; надання підтримки сім'ям із дітьми; реалізація основного права кожної дитини жити та виховуватись у сім'ї; покращення якості життя громадян старшого покоління; розвиток недержавного сектору соціального обслуговування; забезпечення рівних можливостей для громадян з інвалідністю.

Основні завдання з розвитку сфери фізичної культури та спорту на рівні територіальної громади мають передбачати формування доступних умов для занять фізичною культурою, спортом різних категорій населення (за місцем проживання), зокрема й будівництво малобюджетних спортивних споруд, спрямованих на розвиток масового спорту, популяризацію служби дворових інструкторів через забезпечення професійними кадрами галузі фізичної культури та спорту; збільшення частки громадян, які систематично займаються фізичною культурою та спортом, забезпечення доступу соціально орієнтованих некомерційних організацій до надання послуг у рамках територіальних програм у галузі фізичної культури та масового спорту [5].

Надзвичайно важливі проєкти й ініціативи, що підтримують та реалізують потенціал молодого покоління, зокрема й розвиток наявних і створення нових територіальних молодіжних та підлітково-молодіжних центрів, клубів та інших установ, чия діяльність спрямована на цивільно-патріотичне виховання, культурний розвиток, профілактику девіантної поведінки й успішну соціалізацію молоді, прищеплення інтересу до здорового способу життя, фізичної культури, спорту, навчання та праці.

Отже, проведені вище дослідження з виокремлення проблем місцевого самоврядування в соціальній сфері [3], а також сучасні умови децентралізації влади дозволили нам визначити цифровізацію як одну з головних стратегій ефективного управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади [5]. Справді, сучасна інформаційна економіка орієнтована на інновації та забезпечення ефективної ініціації ідей, генерацію та реалізацію нових рішень. Інформатизація соціальних процесів дозволяє зняти безліч обмежень із їхнього розвитку, зокрема й пов'язані з визначеністю ресурсної бази, прискоренням процесів розроблення управлінських, нормативних та правових рішень тощо. Сучасні цифрові системи управління процесами та ресурсами, як на рівні держави, так і на рівні територіальної громади, засновані на застосуванні математичних методів для ухвалення управлінських рішень і оброблення великих баз даних, мають комплек-

сний характер і дозволяють вирішити низку взаємопов'язаних завдань управління бізнес-процесами [5].

На рівні територіальної громади мають активно впроваджуватися цифрові засоби автоматизації проектування соціальних програм, системи цифрового менеджменту тощо. Важливо вибудувати цифрову взаємодію органів влади, ділової та наукової спільнот, виявити їхні потреби в галузі цифровізації, створити умови для широкого впровадження цифрових технологій, організувати підтримку стартапів суб'єктів малого та середнього підприємництва в галузі розроблення та впровадження цифрових технологій через інформаційну й інвестиційну акселерацію. Необхідна якнайшвидша концентрація зусиль територіальної влади щодо здійснення цифровізації управління соціальної галузі.

Основні завдання цифровізації як основи вдосконалення організаційно-правового забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади передбачають:

- створення системи правового регулювання цифровізації, заснованої на гнучкому підході до кожного аспекту соціальної сфери через використання громадського активу на основі цифрових технологій;
- створення інфраструктури передачі, обробки та зберігання даних переважно з урахуванням вітчизняних розробок;
- гарантування інформаційної безпеки на основі вітчизняних розробок під час передачі, оброблення та зберігання даних, що гарантує захист інтересів особистості;
- створення наскрізних соціальних програм на основі функціонування цифрових технологій.

Основні механізми їх реалізації вбачаємо в участі територіальних громад у національній програмі «Цифрова держава», упровадженні цифрових технологій та платформних рішень у сферах територіального управління та надання соціальних послуг в інтересах населення, перетворення соціальної сфери за допомогою впровадження цифрових технологій та платформних рішень, упровадження «пілотних цифрових проєктів», зокрема й щодо оцінки ефективності витрачання коштів громади, контролю за діяльністю підрядних та субпідрядних організацій щодо дотримання умов контрактів за соціальними програмами, забезпечення залучення комерційних організацій у процес цифрової трансформації територіальних послуг, забезпечення можливості отримання результатів надання пріоритетних масових соціально

значущих послуг без відвідування багатофункціональних центрів або органів, що надають послуги, розвиток електронної освітньої платформи у сфері застосування цифрових технологій, забезпечення сприяння громадянам, зокрема і старшого віку, в освоєнні ключових цифрових компетентностей, створення умов для виявлення, підтримки та розвитку талантів в областях математики, інформатики, цифрових технологій для розвитку цифрової економіки, створення системи правового забезпечення проєктів із розроблення та впровадження цифрових технологій і платформних рішень.

Водночас проведене нами дослідження вказує на те, що в умовах децентралізації цифровізація можлива лише в разі об'єднання зусиль і координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування й інститутів громадянського суспільства, діяльність яких спрямована на розвиток соціальної сфери. У цьому аспекті є необхідність розроблення моделі цифровізації організаційно-правового забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади (далі – ТГ), яка представлена нами на рисунку 1.

Отже, розроблена модель ураховує особливості організаційно-нормативного забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальних громад та потреби населення громади в соціальному розвитку й отриманні відповідних якісних послуг на основі впровадження цифрових технологій.

Висновки. Для ефективного досягнення цілей організаційно-нормативного забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальних громад необхідне проведення змін від традиційного підходу, спрямованого на усунення поточних проблем, до програмно-проєктного підходу з урахуванням територіально-галузевих особливостей, що реалізує завдання цифровізації цієї галузі. Необхідно вдосконалювати інформаційно-управлінське середовище, яке створює передумови для активізації бізнесу, громадянського суспільства та подальшого розвитку соціальної сфери територіальної громади. Управління стратегічним розвитком територіальної громади необхідно розвивати через цифрове планування та цифрове виконання, що включає цифрове забезпечення нормативно-правової допомоги реалізації програм, проєктів та процесну діяльність із використанням нових цифрових управлінських технологій.

У наступних дослідженнях для ефективно реалізації політики розвитку соціальної

Рис. 1. Модель цифровізації організаційно-правового забезпечення управління розвитком соціальної сфери на рівні територіальної громади

сфери на рівні територіальної громади важливо приділити увагу проблемам цифрового забезпечення діяльності соціальних закладів, місцевих осередків різних товариств та громадських організацій, налагодження цифрової міжгалузевої та міжсекторальної взаємодії в соціальній роботі та здійсненні оцінки ефективності роботи в цьому напрямі на рівні громади (відповідно до розроблених показників), звітування перед громадою про стан відповідної роботи; забезпечення умов для громадської участі та контролю через упровадження цифрових технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Управління розвитком міста / В. Вакуленко та ін. Київ : Вид-во НАДУ, 2007. 389 с.
2. Гриненко А. Соціальна політика. Київ : КНЕУ, 2003. 309 с.
3. Концепція реформування місцевого самоврядування й територіальної організації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 30. С. 831.
4. Лазор О. Інституціоналізація публічної самоврядної влади в Україні : монографія. Львів, 2009. 440 с.
5. Ларіна Р., Владзимирський А., Балуєва О. Державний механізм забезпечення інформатизації системи охорони здоров'я : монографія / за заг. ред. В. Дорофієнко. Донецьк, 2008. 252 с.